

Winterwandeling rond Fort Rhijnauwen en door het Hoge Bos

Lengte: 3 km;
Duur: 45 min.

Karakteristiek van de wandeling

Deze wandeling is in de winter erg de moeite waard en niet alleen vanwege de frisse neus. Je maakt een grote kans verschillende wintergasten en doortrekkers te zien die zich in en rond de grachten verzamelen: wintertaling, tafel- en kuifeend en met een beetje meer geluk kun je ook standvogels zoals de ijsvogel en de bosuil tegenkomen. Al wandelend heb je een onbelemmerde blik op het landschap en de ontwikkeling ervan. Je krijgt oog voor de hoogteverschillen in het landschap (reliëf) waarin de meanderende Rijn haar sporen achterliet in kronkelwaarden en de vruchtbare klei.

De wandeling

Startpunt van deze wandeling is de hoek Toulouselaan, Zandlaan bij het ingangshek van het universitaire kinderdagverblijf De Kikker.

Van voormalige boerderij 'De Uithof' over het Lovers-laantje van Toon van Scherpenzeel naar het fort

Je hebt nog geen meter gelopen, maar dit punt is historisch gezien al zeer de moeite waard. Allereerst omdat achter het hek van het kinderdagverblijf gewerkt wordt aan de restauratie van de monumentale boerderij *De Uithof*, waar het universiteitscentrum haar naam aan ontleent, en die in januari 2004 volledig afbrandde. De voormalige boerderij was oorspronkelijk een van de 'uithoven' (boerderijen) van het Benedictijner mannenklooster Oostbroek (broeck=moerasland). Je moet weten dat aan de achterzijde van de boerderij een Linde groeit die als oudste boom van Utrecht te boek staat: ca. 370 jaar. Daarmee is zij even zo oud als onze universiteit! Verder is het aardig te weten dat de Uithof boerderij in het midden van de 19^e eeuw in handen was van Anthony van Scherpenzeel. De huidige Zandlaan overgaand in de Bisschopssteeg, was naar hem vernoemd: het 'Laantje van Toon van Scherpenzeel'. In de jaren 1920 en daarna bekend als de 'Lovers lane' en hangplek van de De Biltse jeugd. Daar nam de plaatselijke bevolking aanstoot aan en resulteerde al met al in een algemene politieverordening waarin was opgenomen dat het verboden was *".. in gezelschap van iemand van de andere kunne te zitten of te liggen op of aan de openbare weg gelegen ten zuiden van de Utrechtse weg.."*. Toen daarop in de Haagse Courant een spotprent verscheen met daarop een Opoe hand-in-hand wandelend met haar kleinzoon, is de verordening aangepast door een uitzondering te maken voor *"..gehuwden dan wel bloedverwanten in de eerste of tweede graad"*. Het bord heeft er gehangen tot aanstalten werd gemaakt voor de bouw van het universiteitscentrum en dat was rond 1960..

Je gaat links de Zandlaan in. In de middeleeuwen was dit de *Achterlaan* van de Ridderhofstad Rhynauwen (= *auwen*=laag gelegen kleigrond, aan de Rijn) waar nu het theehuis zich bevindt. De laan is op een van de opgeworpen stuwwallen van de Rijn aangelegd en loopt min of meer parallel aan de Bisschopswetering die in de middeleeuwen werd gebruikt om het gebied voor de ontginning van het land te ontwateren. De begroeiing links en rechts bestaat uit voornamelijk hazelaar, zwarte els, braam, es, de vogel- en zoete kers (met de kenmerkende horizontale ringen op de schors). Periodiek worden de struiken teruggezet (gesnoeid), waardoor je goed zicht houdt op het achterliggend land. Rechts is een patroon met hoogteverschil in het weiland goed zichtbaar. Fysisch-geografen worden opgewonden van dit spoor in het landschap omdat de kronkelwaard van de Rijn, die hier duizenden jaren doorheen stroomde, als een van de beste plekken van ons land te zien is. Het reliëf wordt bepaald door de zich telkens verleggende loop van de Rijn die hier als een 100 meter brede rivier stroomde en regelmatig buiten haar oevers trad. Dit had een verschil in afzetting van grof zand in de snel stromende delen (buitenbochten) tot gevolg die nu als de hoger gelegen delen (o.a. oeverwallen) herkenbaar zijn. De zware klei werd afgezet in de binnenbochten met lage stroomsnelheid, en als de rivier buiten haar oevers trad in de kommen, en bestond uit inklinkend organisch materiaal: de herkenbare lager gelegen delen.

Aan je rechterhand komen de buitengrachten van Fort Rhijnauwen in zicht en je ziet zeker Wilde eenden, Tafeleenden, Kuifeenden, en Futen. En als het meezit een wintertaling, duikende Dodaars of een toevallig bezoeker als de Zaagbek. Of een ijsvogel die nesten graaft van een halve meter in klei-oeveren van het fort en haar jongen op een bed van graten worden grootgebracht. De vogel is de laatste tien jaar een vaste bewoner van dit gebied. De verbeterde en nu goede waterkwaliteit en nestgelegenheid (vaak ook in de kleikluiten van omgevallen bomen!) verklaren zijn succes bij de forten.

☞ Bij de kruising neem je de eikenlaan naar rechts. Deze laan is rond 1870 tegelijk met de bouw van het fort aangelegd. Nu de bladeren van de bomen zijn kun je misschien wel Bosuilen zien rusten (roesten) in de eeuwenoude eiken.

Iets verder kun je de wal omhoog lopen en op een bankje genieten van je lunch en van het uitzicht op watervogels in de gracht van het fort of een miauwende buizerd die boven het fort cirkelt op de thermiek.

☞ De weg links negerend kom je op de Vossegatsedijk: Oude steenweg die het fort met Utrecht verbond. Aan de linkerhand zie je nog bunkers ('groepsschuilplaatsen') uit de eerste wereldoorlog toen betoncement voor het eerst werd toegepast in verdedigingswerken. In tegenstelling tot de bunkers uit WO II (zie je ietsje verder op het terrein van het fort), zijn deze relatief laag en hebben allen één schuinsaflopende kant. De dijk volgend kom je bij de ingang van het fort.

Het fort Rhijnauwen is het grootste en bekendste fort van de Nieuwe Hollandse waterlinie, die in de 19e eeuw werd aangelegd om de gewesten van Holland en Utrecht te beschermen tegen vijandelijke legers. De idee was het laaggelegen land onder water te zetten (aanvoer geleverd door de Kromme Rijn) en de hogere en droogblijvende plaatsen te versterken met de forten.

Doordat het geen publiek terrein was en is kon de natuur zich hier onverstoorde ontwikkelen, vind je er vele soorten planten, paddenstoelen, insecten en is het een rustplek voor wild zoals marterachtigen, en een prima winterverblijf voor meerdere soorten vleermuizen.

Van het fort door het Hoge Bos naar de boerderij De Uithof.

Rechtsaanhoudend, bij de 18^e-eeuwse oude boswachterwoning 'Het Vogelnest' met bakhuis ervoor, kom je in een stukje hakhoutbos van es, elzen en wilgen waar ook iepen opkomen.

Veel iepen zijn met name in de dertiger jaren en rond het fort gekapt vanwege de iepenziekte. De iepenziekte wordt veroorzaakt door een schimmel die de iepenspintkever verspreidt met de eitjes die ze legt in de bast van de iep. Van daaruit dringt de schimmel in de houtvaten van de boom (die het water transporteren). De iep tracht de schimmelinfectie tegen te gaan door zijn watertransportsysteem af te sluiten. De boom verdroogt en richt zich als het ware zelf te gronde.

Nadat je de boerderij 'De hoge boomgaard' gepasseerd bent houd je rechts aan en komt zo in het Hoge Bos. Dit Essen-iepen bos is het oudste deel van het bos van Amelisweerd/Rhijnauwen dat tezamen het hoogst (30-40 meter) opgaand rivier begeleidend loofbos van Nederland vormt, ouder dan 150 jaar. Voor de 17^e eeuw was het gebied van Kromme Rijn tot in de Utrechtse Heuvelrug vrijwel boomloos. Een bomeninventarisatie in dit gebied leverde rond 1600 een schamele oogst van een grove den in Zeist en de Beuk van De Bilt. Pas in de 17^e eeuw werd vanuit esthetische en economische overwegingen bos geplant rond de hofsteden en buitenplaatsen. Het Hoge Bos was in die periode een van de weinige bossages waar wild zich kon verschuilen en daar dus in groten getalen voorkwam. Zo maakt het jachtboek van dit bos melding van 100 patrijzen, 250 hazen 300 konijnen evenzoveel fazanten gemiddeld per jaar!

Je volgt het pad steeds rechtshoudend en komt op een pad komt met rechts knotwilgen die in hun pruik veel nestjes herbergen voor mezen en andere kleine vogels. Waar het pad scherp naar links afbuigt is een mooi stukje waar je terug kunt kijken naar het fort en wie weet een ijsvogeltje over het water ziet scheren.

Het bruggetje over en je bent weer waar je begon.